

CONTRIBUȚIA POPORULUI ROMÂN LA MAREA VICTORIE DIN MAI 1945

Al. Gh. Savu

Nicicind, în desfășurarea ei multimilenară, istoria nu a cunoscut o asemenea concentrare de forțe naționale și internaționale ca aceea realizată în anii celui de-al doilea război mondial împotriva statelor fasciste agresoare. Conștiința că în joc se aflau atunci bunuri inalienabile ale omenirii : libertatea, independența, civilizația însăși clădită prin eforturile și jertfele atitor generații, a determinat intrarea treptată în luptă a zeci de popoare, națiuni și state de pe toate meridianele globului. Ceea ce unea s-a dovedit pînă la urmă mai puternic decît ceea ce pîruse să constituie în trecut deosebiri insurmontabile : stadii de dezvoltare social-economică și regimuri politice, fizionomii naționale și de rasă, tradiții culturale și credințe religioase, potențiale demografice și militare diferite. Mari sau mici, albe, negre sau galbene, aflate pe diverse trepte ale devenirii, toate popoarele și națiunile încadrate în largă coaliție antihitleristă și-au adus contribuția potrivit forțelor de care dispuneau și în formele dictate de împrejurările concret-istorice la victoria memorabilă din mai 1945.

În lumina statisticilor de care dispunem astăzi se poate evidenția prin interesante studii comparative — aportul fiecărui popor și stat la victoria istorică repurtată în urmă cu patru decenii. Un rol de seamă în zdrobirea fascismului a avut, după cum se știe, coaliția statelor antihitleriste, în cadrul căreia cel mai mare tribut de sînge și greul efortului de război au revenit Uniunii Sovietice ; victoriile obținute de armata sovietică, de armatele Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii, Franței Libere și celorlalte țări participante la coaliția antihitleristă au constituit tot atîtea lovituri date mașinii de război fasciste și au apropiat deznodămîntul final din mai 1945. Pe teatrul de război din Extremul Orient poporul chinez a adus o contribuție importantă la înfringerea militarismului nipon. File eroice în cartea victoriei au înscris popoarele căzute sub dominația fascistă, milioanele de patrioți care, în frunte cu partidele comuniste, democratice, progresiste s-au încadrat în ampla mișcare de rezistență. Prin propriile forțe popoarele Iugoslaviei au eliberat cea mai mare parte a teritoriului țării lor. Mișcările de rezistență și de eliberare din Albania, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Danemarca, Filipine, Franța, Grecia, Indonezia, Italia, Norvegia, Olanda, Polonia, Vietnam și altele au obținut, la rîndul lor, succese memorabile în lupta împotriva cîmpitorilor. Nici o națiune mare, mijlocie sau mică, nu a renunțat și nu putea să renunțe la existența ei liberă ; nici un popor, chiar atunci cînd s-a aflat vremelnice sub cizma cîmpitorului, nu a încetat să spere și să lupte pentru a face să i se recunoască dreptul sacru de a fi stăpîn în propria casă.

După puterile sale și în formele dictate de împrejurările concret-istorice și-a adus contribuția la marea victorie a coaliției antihitleriste și poporul român, animat de voința de libertate ce-i este proprie și de senti-

mentul solidarității internaționale ce-i este adinc incrustat de istorie. În linii generale, această contribuție s-a înscris în limitele a trei mari perioade.

Într-o primă perioadă — am în vedere deceniile interbelice — România s-a afirmat pe arena internațională printre factorii cei mai activi care au acționat împotriva forțelor revanșarde, fasciste-revizioniste și pentru sprijinirea victimei agresivității — Abisinia, China, Spania, Austria, Cehoslovacia, Albania și altele¹. Această orientare a statului român și-a avut corespondent, suport și întregire în poziția antifascistă a majorității covârșitoare a națiunii, de la clasa muncitoare până la cercuri ale marii burghezii potrivnice nazismului și agenturilor lui². Deși statul român a rămas atunci în afara conflictelor armate, au existat unele manifestări interesante de sprijinire directă și indirectă a efortului militar antifascist al altor popoare. Amintesc, în acest sens, livrarea de avioane (trei escadrile) și material de artilerie guvernului republican spaniol și participarea a peste 500 de voluntari români antifasciști la luptele de la Teruel, Guadalajara, Jarama, Ebru, Madrid etc.³

A doua perioadă a început la 6 septembrie 1940 — dată reper pentru captarea României în sfera de dominație nazistă — și s-a încheiat la 23 august 1944, o dată cu declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a poporului român. În această perioadă mișcarea antifascistă s-a dezvoltat în largime și adâncime, intensificându-și continuu lupta pentru alungarea trupelor hitleriste și horthyste de pe teritoriul național, scuturarea dominației naziste și răsturnarea regimului dictatorial al mareșalului Ion Antonescu, scoaterea țării din războiul germano-sovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă⁴.

Imperativul eliberării țării a acționat, ca un autentic factor catalizator, în favoarea coalezării tuturor forțelor sociale și politice din România care, dintr-un motiv sau altul, erau ostile Reichului, regimului dictatorial al mareșalului Ion Antonescu și războiului hitlerist. Convingerea că or se acționa decisiv pentru scuturarea, cu propriile forțe, a dominației fasciste, or — dacă acest lucru nu se realiza la timp — țara avea să împărtășească soarta Germaniei, a făcut ca temele de divergențe interne să treacă rapid pe un plan secundar. Revine părții celei mai lucide și consecvente a rezistenței românești — Partidul Comunist Român — meritul istoric de a fi realizat integral, încă din anii

¹ Date mai ample la Ion Babici, *Solidaritate militantă antifascistă*, București, Edit. Politică, 1972; vezi și Ion Calafeteanu, *Diplomația românească în sud-estul Europei 1938—1940*, București, Edit. Politică, 1980.

² Cf. Gh. I. Ioniță, A. Simion, *Clasa muncitoare — forța socială fundamentală a mișcării antifasciste din România*, București, Edit. Politică, 1974; Al. Gh. Savu, *Activitatea Partidului Comunist Român în vederea coalezării forțelor naționale, antifasciste și antihitleriste în preajma celui de-al doilea război mondial*, în P. C. R. în viața social-politică a României 1921—1944, București, Edit. Militară, 1971, p. 282—327.

³ Ion Babici, *op. cit.*, p. 167—204.

⁴ Din vasta literatură consacrată acestei perioade, cităm: Gheorghe Zaharia, Aurică Simion, *Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției din august 1944*, în P. C. R. în viața social-politică a României 1921—1944, p. 363—391; Colonel dr. Ilie Ceaușescu, *Aspecte privind poziția partidelor burgheze față de dictatura antonesciană și războiul împotriva U. R. S. S. (septembrie 1940 — iunie 1944)*, în *Insurecția din august 1944 și semnificația ei istorică*, București, Edit. Militară, 1974, p. 64—78; A. Simion, *Preliminariile politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1979; General-colonel dr. Constantin Olteanu, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, colonel dr. Vasile Mocanu, colonel dr. Florian Tucă, *Mișcarea muncitorească, socialistă, democratică, activitatea Partidului Comunist Român și apărarea patriei la români. Repere cronologice*, București, Edit. Militară, 1983.

1940—1941, necesitatea coalizării forțelor antifasciste, de a fi avansat un program realist și acceptabil de luptă comună și, mai ales, de a fi desfășurat ample demersuri pentru încheierea unor acorduri de colaborare între toate grupările patriotice naționale. Astfel s-a ajuns ca, în vara anului 1944, de la clasa muncitoare unită în front unic până la virfurile capitaliste nefasciste, de la comuniști până la cercurile din jurul regelui Mihai I, întreaga națiune să-și concentreze energiile sub unul și același cuvânt de ordine: răsturnarea dominației fasciste și salvarea patriei.

Forțele antifasciste din România au aplicat întreaga gamă de forme și procedee de rezistență consemnate și în luptele altor popoare aflate atunci sub dominația nazistă: propaganda antifascistă (prin grai, presă, manifeste, broșuri, radio — de regulă clandestine), sabotaj industrial și agricol, culegerea și transmiterea de informații către Aliați, conflicte de muncă și greve, dezorganizarea comunicațiilor, acțiuni armate ale unor formațiuni patriotice, detașamente de partizani etc.⁵ Succese deosebite s-au realizat în acțiunile ample întreprinse pentru sabotarea mașinii de război naziste — îndeosebi prin reducerea substanțială a livrărilor de produse petroliere și alimentare destinate Wehrmachtului —, precum și prin diminuarea prezenței militare românești pe frontul de est, ceea ce, implicit, venea în sprijinul efortului de război al Aliaților. Concomitent cu luptele din țară, documentele vremii atestă importante participări românești la mișcările de rezistență ale altor popoare. Astfel, numeroși români s-au încadrat în detașamentele de partizani constituite pe teritoriul ocupat al Uniunii Sovietice⁶, în Iugoslavia și Cehoslovacia; alții — în rezistența franceză, unde s-au distins prin fapte de arme și spirit de sacrificiu elogiios apreciate în documentele antifasciste apărute în această țară⁷. Animați de dorința de a contribui la eliberarea patriei lor, o parte din prizonierii români aflați în Uniunea Sovietică au cerut și au obținut aprobare să constituie două divizii de voluntari denumite, semnificativ, „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”⁸.

În vara anului 1944, ca rezultat al amplificării rezistenței românești și, în special, al acordului realizat între toate forțele ei pe baza programului amintit, s-au maturizat condițiile interne indispensabile declanșării cu sorți de reușită a unei insurecții generale, de statură națională, pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă. Împrejurările externe — marile victorii repurtate de Aliați pe diversele teatre de acțiuni militare și, îndeosebi, succesele armatei sovietice, ca și intensificarea luptei antifasciste a popoarelor pe toate continentele — constituiau factori ce favorizau o ridicare armată eliberatoare a poporului român.

Astfel, analizată din perspectiva istorică, marea ridicare revoluționară și liberatoare a poporului român din august 1944 apare nu ca un „miracol”, ca un „trăznit declanșat din senin” — cum s-a spus uneori în

⁵ Date în această privință la Major-General Victor Voichită, *The Army in the Antifascist Resistance in Romania*, în *The Army and the Romanian Society*, sub redacția colonel dr. Al. Gh. Savu, Bucharest, Military Publishing House, 1980, p. 141—164.

⁶ Pentru detalii, vezi F. P. Șevcenko, *Učeastie vengrov i rumîn v partizanskom dvoinii na Ukraine v godi Velikoi Otečestvennoi Voini Sovetskogo Soiuza*, în „Novaia i novejšia istoriia”, 5, 1961, p. 91—103.

⁷ Cf. *Români în rezistența franceză în anii celui de-al doilea război mondial* (amintiri), București, Edit. Politică, 1969.

⁸ Cf. Colonel Constantin Nicolae, locotenent-colonel Petre Ilie, *Armata română pe drum de luptă și victorii*, București, Edit. Militară, 1973, p. 24—36.

comentarii de peste hotare contemporane evenimentelor —, ci ca o consecință firească, logică, a evoluțiilor interne și externe anterioare, a eforturilor tenace, implacabile, mereu amplificate ale întregii națiuni române împotriva dominației fasciste. Afirmările unor autori străini potrivit cărora coterura istorică din august 1944 înfăptuită de poporul nostru nu ar fi fost decît un act de „oportunitate”, făcut din calcule egoiste în ceasul al 12-lea pentru a se obține preținse „avantaje” politice și teritoriale pe seama altora constituie falsuri grosolane ce nu au nimic comun cu știința sau adevărul și, totodată, calomnii la adresa națiunii române care, prin jertfe incommensurabile, a luptat nu numai pentru propria libertate, dar și pentru cauza dreaptă a celorlalte popoare înrobite de fascism.

Începută în după-amiaza de 23 august 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a inaugurat a treia perioadă — cea mai fecundă — a contribuției românești la înfringerea Reichului nazist. Adeziunea plenară a populației civile și armatei la programul insurecției a permis ca, odată răsturnată dictatura mareșalului Ion Antonescu, potențialul militar național să fie focalizat exclusiv împotriva unităților Wehrmachtului. Nu s-au manifestat, din acest punct de vedere, nici un fel de defecțiuni. Întregul efectiv al unităților militare românești, de la soldat la general, a executat fără șovăire ordinele autorității insurrecționale, încetînd operațiile contra Națiunilor Unite și declanșînd imediat, cu sprijinul populației civile, luptele pentru eliberarea țării. Această întoarcere instantanee a armelor de către întreaga armată română se înscrie ca un fenomen singular în desfășurarea celui de-al doilea război mondial și, se poate spune, nu are precedent în istorie⁹.

În decurs de numai nouă zile, prin propriile forțe, jertfe și sacrificii, insurgenții au eliberat zone vaste, care însumau laolaltă circa 146 000 km² (aproximativ 62,5 % din suprafața totală actuală a României) pe care viețuiau aproape 9 000 000 de locuitori. Pe acest teritoriu se aflau 4 886 de localități (printre care capitala și alte 84 de orașe), principalele bazine petrolifere (Valea Prahovei) și carbonifere (Valea Jiului), grînarul din Cîmpia Română și majoritatea centrelor industriale care aveau însemnătate pentru producția de război. În decursul luptelor forțele române au capturat 56 455 de militari germani, din care 14 generali, 1 421 de ofițeri și 4 654 de subofițeri. Adăugînd la aceștia pe cei peste 5 000 de ostași inamici uciși în lupte, rezultă că insurgenții au scos din acțiune efective ce echivalau cu circa 6 divizii ale Wehrmachtului. Totodată, românii au capturat sau distrus 282 de avioane, 438 de nave fluviale și maritime, o mare cantitate de material, muniții și carburanți¹⁰.

Luîndu-și, printr-un act de voință națională, soarta în propriile mîini, poporul român și-a recucerit dreptul de a decide în problemele politicii interne și externe a țării. Iar opțiunea lui a fost limpede: dezvoltare democratică în interior, participare plenară la efortul general al popoarelor pentru înfringerea Reichului nazist. O dată mai mult istoria a demonstrat că liberatea popoarelor nu vine ca un dar al cerului, din bunăvoința

⁹ Colonel dr. Al. Gh. Savu, *Considerații privind întoarcerea armelor de către întreaga armată română în august 1944*, în *Armata Republicii Socialiste România — tradiții și contemporaneitate*, București, Edit. Militară, 1975, p. 89—100.

¹⁰ Pentru datele citate mai sus, ca și pentru alte aspecte ale efortului militar și economic al României, vezi: *România în războiul antihitlerist 23 august 1944—9 mai 1945*, București, Edit. Militară, 1966, passim; *Insurecția din august 1944 și semnificația ei istorică*, passim.

imperiiilor opresoare sau oferită gratuit de preținși salvatori, ci se cucește și se apără prin propriile lupte și sacrificii.

Evenimentele petrecute în România la sfârșitul lunii august 1944 au avut un puternic impact asupra desfășurării generale a războiului pe multiple planuri : militar, politic, economic, moral ¹¹. Principalul lor rezultat a fost, desigur, trecerea României, cu întregul ei potențial militar și economic, de partea coaliției antihitleriste, într-un moment cînd ambele tabere făceau eforturi considerabile pentru a inclina decisiv balanța de forțe în favoarea lor. În acel moment decisiv, forțele coaliției antifasciste s-au mărit brusc cu peste un milion de militari români — milion care, automat, se reducea din efectivele pe care contase pînă atunci Reichul. Concomitent, revoluția din august a contribuit substanțial la prăbușirea sistemului defensiv german din spațiul central-răsăritean și balcanic. Armata populară de eliberare iugoslavă, mișcările de rezistență din Grecia, Albania și Bulgaria, trupele sovietice au fructificat rapid noua situație pentru a lichida total prezența militară germană din zonă.

Indiferent sub ce fațetă ar fi analizată, revoluția română s-a înscris printre evenimentele cruciale care au marcat în anul 1944 intensificarea luptei popoarelor pentru înfringerea fascismului. Corolar al puternicei mișcări de rezistență națională dezvoltată anterior, ea a constituit totodată prima fază a participării românești la războiul antihitlerist, alături de aliații ei firești. S-a reluat, în felul acesta, și pe linie de stat (desigur, cu un conținut substanțial îmbunătățit și în forme renovate) orientarea de politică externă tradițională — singura conformă intereselor naționale — pe care forțele patriotice românești o păstraseră, în pofida tuturor vicisitudinilor istorice, și în anii dominației fasciste.

Continuînd, fără pauză, luptele începute la 23 august 1944, armata română a acționat, în cooperare cu trupele sovietice, pentru eliberarea părții de nord-vest a țării, aflată încă sub ocupația forțelor horthiste-hitleriste, și apoi pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, pînă la 12 mai 1945 ¹². Efortul material necesar pentru susținerea marilor unități și unități române angajate pe frontul antihitlerist — inclusiv în ceea ce privește diversele categorii de armament și muniție — a fost făcut, în totalitate, de economia națională. Concomitent, economia românească a furnizat trupelor sovietice aliate cantități masive de carburanți, alimente, furaje și altele, le-a pus la dispoziție întreaga rețea de comunicații și mijloacele de transport etc., depășindu-se cu mult obligațiile asumate de guvernul român prin convenția de armistițiu din septembrie 1944.

O imagine — foarte sintetică și care, firește, lasă destul loc pentru întregiri — asupra aportului militar românesc la efortul comun al statelor și popoarelor din coaliția antihitleristă oferă următoarele cifre și date :

În operațiile pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei (străvechi pămînt românesc cotopt de Ungaria horthystă în urma dictatului fascist de la Viena din august 1940) au fost angajate 28 de divizii, un corp aerian și două brigăzi de artilerie antiaeriană, forțe ce au totalizat un efec-

¹¹ O analiză pertinentă a acestor probleme la Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail Ionescu, *200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984, passim.

¹² O amplă frescă a participării românești la războiul antihitlerist oferă cele 6 volume (în 9 părți) apărute în colecția de *Documente privind istoria militară a poporului român*, București, Editura militară, 1977—1985.

tiv de 265 735 de militari. Între 1 septembrie și 25 octombrie 1944 (cînd ultimele unități inamice au fost aruncate peste frontiera de stat româno-ungară), trupele române au eliberat 872 de localități, din care 8 orașe, și au provocat adversarilor pierderi cifrate la 11 434 de prizonieri și morți¹³.

„Ca urmare a bătăliilor eroice purtate de ostașii români și sovietici — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președinte al republicii și comandant suprem al forțelor armate românești —, în numai două luni de la victoria insurecției, întregul teritoriu al țării a fost curățat de armatele fasciste. Ziua de 25 octombrie 1944, cînd a fost eliberată ultima localitate românească, a devenit simbolul nașterii armatei noastre noi — Ziua Armatei Republicii Socialiste România. Fie ca această zi să reamintească permanent armatei și întregului popor că trebuie să facem totul ca niciodată nici un petec de pămînt să nu mai cadă sub dominație străină!”¹⁴

Încă de la începutul lunii octombrie 1944, pe măsură ce și-au îndeplinit misiunile care le reveniseră în luptele din nordul Transilvaniei, marile unități și unități române au trecut treptat, împreună cu trupele sovietice, la eliberarea Ungariei¹⁵. La luptele desfășurate pe teritoriul țării vecine armata română a participat cu 17 divizii de infanterie, munte și cavalerie, un corp aerian, o brigadă de căi ferate, două brigăzi de artilerie antiaeriană și numeroase alte unități și formațiuni militare, însumînd peste 210 000 de militari. Românii au acționat eroic pe o mare parte a teritoriului ungar, au străbătut prin lupte munții Hegyalja, Bükk și Mátra, au forțat 4 cursuri mari de apă (Tisa, Bodroglu, Hernádul și Ipoly), au eliberat 1 237 de localități și puncte populate (din care 14 orașe) și au produs adversarului pierderi cifrate la 30 745 de militari (prizonieri și morți). Un aport substanțial au avut trupele române în bătălia pentru eliberarea capitalei Ungariei, orașul Budapesta, unde au acționat pînă la 15 ianuarie 1945, distingîndu-se în luptele de stradă purtate pînă în inima acestei localități. Pierderile proprii s-au ridicat la 42 700 de militari (morți, răniți și dispăruți).

Începînd din cea de-a doua jumătate a lunii decembrie 1944 pînă la 12 mai 1945 armata română a participat la luptele desfășurate pe teritoriul Cehoslovaciei¹⁶, cu 17 divizii de infanterie, munte, cavalerie și artilerie antiaeriană, Corpul 1 aerian, Brigada de căi ferate, Regimentul 2 care de luptă și alte unități și formațiuni însumînd 248 430 de militari; ostașii români au pătruns peste 400 km în dispozitivul inamic, au străbătut cu prețul unor dureroase jertfe 10 masive muntoase mai importante (Silicka, Metalici Slovaci, Javorina, Nitra, Tatra Mică, Tatra Mare și Mică, Inovec, Carpații Albi etc.), au forțat 4 cursuri mari de apă (Hron, Nitra, Váh și Morava), au eliberat 1 722 de localități (din care 31 de orașe) și au provocat adversarilor pierderi care s-au cifrat la 22 803 morți și

¹³ Cf. *Pe drumurile biruinței 23 august 1944 — 12 mai 1945*, volum întocmit de colonel Antone Marinescu, maior dr. Ioan Talpeș, căpitan Alesandru Dușu, București, Edit. Militară, 1984, p. 134.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, București, Edit. Politică, 1974, p. 900.

¹⁵ *În numele libertății și prieteniei*, vol. 1, București, Edit. Militară, 1970, passim; *Pe drumurile biruinței 23 august 1944 — 12 mai 1945*, p. 233 — 352.

¹⁶ Pentru detalii, vezi: *În numele libertății și prieteniei*, vol. 2, București, Edit. Militară 1970; *Pe drumurile biruinței 23 august 1944 — 12 mai 1945*, p. 353 — 490; V. Atanasiu, *Luptele Armatei 1 române pe teritoriul Cehoslovaciei*, în „Studii. Revistă de istorie”, XII, nr. 4, 1959, p. 205 — 222.

prizonieri. Și-au dat viața pe pământul Cehoslovaciei 66 995 de militari români (morți, răniți și dispăruți).

Pe teritoriul Austriei au luptat, până aproape de Viena, Regimentul 2 care de luptă român și alte formațiuni (de la sfârșitul lunii martie până la 18 aprilie 1945) ¹⁷.

Semnificația profundă a luptelor purtate de ostașii români sub semnul idealurilor de independență și libertate, ale solidarității cu alte popoare, este relevată în alese cuvinte de tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Zecile de mii de ostași români care și-au dat viața în luptele duse pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, mormintele lor împrăștiate pe pământul acestor țări vor evoca de-a pururi spiritul de jertfă al armatei noastre, constituie o expresie elocventă a solidarității internaționale manifestate de poporul nostru față de cauza libertății naționale a acestor popoare, pentru salvarea lor de sub dominația hitleristă și fascistă” ¹⁸.

Însumind, într-un bilanț mai general, cifrele parțiale prezentate mai sus, întregite cu alte date arhivistice, rezultă că între 23 august 1944 și 12 mai 1945 armata română a parcurs prin lupte circa 1 700 de kilometri — de la Marea Neagră până în Podișul Boemiei —, a străbătut 20 de masive muntoase, a forțat 12 cursuri mari de apă, a eliberat aproape 4 000 de localități și puncte populate (din care peste 130 de orașe) și a provocat inamicului pierderi în oameni care au depășit cifra de 136 000 (morți și prizonieri). În luptele grele purtate timp de 260 de zile, într-o ofensivă practic neîntreruptă pe teritoriile a patru state, armata română a înregistrat pierderi însumând aproximativ 170 000 de militari (morți, răniți și dispăruți). Pentru faptele lor de arme, peste 300 000 de ostași români au fost distinși cu ordine și medalii de război românești, sovietice, cehoslovace și ungare. Ar fi, însă, incomplet acest bilanț dacă nu s-ar lua în calcul, pe lângă contribuția cu arma în mână pe frontul antihitlerist, și marele efort economic făcut de România pentru susținerea războiului — efort care, tradus în cifre, s-a ridicat la peste un miliard de dolari la cursul din anul 1938.

Contribuția românească la victoria coaliției antihitleriste s-a bucurat, la timpul său, de înaltă prețuire a guvernelor și opiniei publice din toate țările democratice. Pentru exemplificare, citez dintr-un expozeu al ministrului de externe al Uniunii Sovietice, V.M. Molotov, făcut la 10 octombrie 1946, în contextul negocierilor de pace: „Împreună cu noi, împreună cu trupele aliate, noua Românie democratică a început lupta pentru înfrângerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă, și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze” ¹⁹. La câteva zile numai după ce armata română întorsese armele împotriva Wehrmachtului, „Le Figaro” — dând expresie ecoului avut de eveniment în opinia publică franceză — scria: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz, este un eveniment de mare impor-

¹⁷ Maior în rezervă Gheorghe Răuță, *Aciunile Regimentului 2 care de luptă*, în „Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă C. C. al P. M. R.”, XI, nr. 2, 1965, p. 136 — 144.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, București, Edit. Politică, 1975, p. 571 — 572.

¹⁹ Apud Colonel Constantin Nicolae, *Contribuția militară a României la victoria coaliției antifasciste în debaterile conferinței de pace de la Paris*, în *Armata Republicii Socialiste România — tradiții și contemporaneitate*, p. 114.

tanță, care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich”²⁰. Într-un comentariu al postului de radio. New York se spunea : „Din România vin știri bune în multe direcții. Nu vom insista astăseară asupra ajutorului militar atât de însemnat și cu rezultate atât de excelente date de cele 14 divizii românești pe cîmpul de luptă din est. Vom spune numai ceea ce este evident, și anume că acțiunea armatei române a contribuit serios la cucerirea Budapestei și la înaintarea în regiunea cehoslovacă, tot astfel cum, prin actul de la 23 august 1944, România a contribuit într-o bună măsură la schimbarea situației de pe întregul front răsăritean...”²¹. Președintele Republicii Cehoslovace îi seria șefului statului român la 29 mai 1945 : „Înapoiindu-mă în Praga eliberată, am întîlnit pe drum multe unități din armata română care, cot la cot cu trupele sovietice și cele cehoslovace, au luat parte în mod activ în luptele pentru eliberarea teritoriului Republicii Cehoslovace. Aceste lupte nu pot decît să întărească vechile relații de prietenie care au existat între statele noastre. Fie ca, după perioada de grele încercări și suferințe, în pace și libertate să răsară epoca de fericire, înflorire și bunăstare”²². O evaluare corectă asupra contribuției românești la înfrîngerea fascismului făcea, la 13 august 1946, delegatul U.R.S.S. la Conferința de pace de la Paris, A.I. Vișinski : „La 23 august 1944, cînd nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare. România a încetat complet operațiile militare împotriva Uniunii Sovietice, pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt legăturile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război de partea Națiunilor Unite, împotriva Germaniei și Ungariei... Prin aceasta, România a acordat ajutor Națiunilor Unite și, în primul rînd, Uniunii Sovietice, care mai mult decît celelalte țări a suportat greutățile atacurilor militare din partea Germaniei și a sateliților ei”²³.

Nenumăratele mărturii de acest fel, și înainte de toate documentele vremii, zecile de mii de morminte ale eroilor români căzuți în aprigele confruntări de acum patru decenii cu forțele fasciste se constituie, implicit, într-o înfirmare necontestabilă a manierei strănii în care unii istorici străini înfățișează participarea armatei noastre la războiul antihitlerist, diminuîndu-i — dacă nu ignorîndu-i complet — proporțiile și însemnătatea avute pentru obținerea victoriei comune. Or, așa cum se apreciază în unele comentarii contemporane evenimentelor, confirmate apoi și demonstrate de cercetările istorice efectuate cu respect pentru adevăr²⁴, aportul economic, uman și militar din perioada 23 august 1944 — 12 mai 1945 a situat România pe locul patru în rîndul statelor coaliției antihitleriste, efortul ei avînd ca efect, printre alte rezultate importante, scurtarea conflagrației cu circa 200 de zile, ceea ce îndreptăța cu prisosință să i se atribuie statutul de cobeligerantă. În acest sens, la 7 ianuarie 1945, postul de radio Londra făcea următoarea apreciere semnificativă : „Diviziile române luptă astăzi alături de trupele sovietice în Ungaria,

²⁰ „Le Figaro”, nr. 3 din 25 august 1944.

²¹ *Ecoul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, București, Edit. Politică, 1984, p. 153.

²² *Ibidem*, p. 174.

²³ *Ibidem*, p. 194 — 195.

²⁴ Cf. Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail Ionescu, *op. cit.*

o grupare acționind în regiunea Budapestei, iar celelalte la granița Cehoslovaciei. Dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează azi în al patrulea rind în ceea ce privește numărul de soldați care participă la bătălia de distrugere a nazismului”²⁵. În aceeași lună, de la tribuna Camerei Comunelor, deputatul laburist Ivor Thomas a sugerat „... că de vreme ce România este a patra țară ca efectiv pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul de a propune să i se acorde un statut de cobeligeranță”²⁶. În termeni asemănători, generalul Heliodor Pika, delegat al Cehoslovaciei la Conferința de pace, declara: „Cred că România merită (cobeligeranța — n.n.) deoarece contribuția armatei române la victorie a fost incomparabil mai mare decît aceea, de pildă, a Italiei, care a fost recunoscută ca stat cobeligerant”²⁷. În flagrantă contradicție cu aceste realități, însă, la Conferința de pace interese de mare putere și calcule egoiste au făcut ca poporul român să fie privat de dreptul lui la cobeligeranță, scump plătit prin marile jertfe de sine și prin secătuirea economiei naționale. În treacăt fie spus, nu era pentru prima dată cînd marile puteri aliate tratau în această manieră poporul nostru după victoria comună — așa s-au petrecut lucrurile și în 1878, și la sfîrșitul primului război mondial. Cu atît mai mult se cuvine ca istoriografia să restabilească adevărul asupra trecutului și să opereze, în concordanță cu faptele reale, un necesar *restitutio in integrum*.

Împlinirea a patru decenii de la victoria istorică a popoarelor asupra fascismului — victorie la care a contribuit, cu toate forțele lui, și poporul român — prilejuiește omenirii desprinderea unor învățăminte de stringentă actualitate, oferă elemente de meditație față de lecțiile istoriei. Cu atît mai mult cu cit, în prezent, popoarele sînt confruntate cu agravarea crizei economice mondiale, cu ascuțirea contradicțiilor internaționale ca urmare a intensificării luptei pentru reîmpărțirea lumii și a sferelor de influență, cu perpetuarea politicii imperialiste de forță și amenințarea cu forța, de dominație și amestec în treburile altor state. La acestea se adaugă intensificarea activității diferitelor cercuri fasciste sau neofasciste, revizioniste și revanșarde, a propagandei rasiste, naționaliste și șoviniste, atacurile anticomuniste, împotriva forțelor progresiste în general. Deși s-au acumulat imense mijloace de distrugere în masă, cursa înarmărilor se intensifică pe zi ce trece. Sînt, toate acestea, fenomene și stări de lucruri profund negative, care generează serioase pericole la adresa păcii și securității internaționale și care fac necesare, mai mult ca oricînd, sporirea vigilenței popoarelor, întărirea unității și colaborării tuturor națiunilor dornice de pace și libertate, a forțelor progresiste de pretutindeni pentru a determina punerea omenirii la adăpost de o nouă conflagrație mondială.

Exprimînd strălucit voința de pace și libertate a poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia de la înalta tribună a celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român: „Se poate afirma, fără teama de a greși, că omenirea se află într-un moment hotărîtor pentru destinele sale, pentru viitorul și existența planetei noastre.

²⁵ *Ecoul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist*, p. 145 — 146.

²⁶ *Ibidem*, p. 150.

²⁷ *Ibidem*, p. 196.

Pină nu este prea tirziu, să acționăm pentru salvarea omenirii de la catastrofa nucleară, de la distrugere ! Să apărăm dreptul suprem al națiunilor, al oamenilor la existență, la libertate și independență, la viață și pace !”²⁸

Profund atașat cauzei păcii, România, președintele său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, desfășoară o bogată activitate internațională, dezvoltă relații de prietenie frățească cu Uniunea Sovietică, cu toate țările socialiste, intensifică colaborarea cu statele în curs de dezvoltare, nealiniat, cu celelalte țări ale lumii, fără deosebire de orinduire. Țara noastră își consacră eforturile soluționării constructive a marilor probleme ale epocii noastre, militează cu toate forțele și cu toată răspunderea pentru promovarea unei politici noi, de respectare a independenței naționale, de egalitate și cooperare între națiuni, pentru dezarmare efectivă, pentru lichidarea focarelor de tensiune între state, pentru reglementarea pe cale pașnică a diferendelor și eliminarea războaielor din viața omenirii.

Marea experiență a victoriei repurtate de popoare acum patru decenii cuprinde, în sine, elemente tonifiante pentru a evalua cu speranță posibilitățile generației actuale de a soluționa, prin conjugarea eforturilor tuturor națiunilor, gravele probleme cu care omenirea continuă a fi confruntată. Și, mai ales, de a evita ca mica noastră planetă, Terra, să fie pirjolită de flăcările unei a treia conflagrații mondiale.

²⁸ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Edit. Politică, 1984, p. 78.